

● ЗА РЯДКОМ РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ЗАПРОПОНОВАНИЙ АДМІНІСТРАЦІЄЮ ЗАПОВІДНИКА ПЛАН ЗАХОДІВ ЗАТВЕРДИВ КАБМІН УКРАЇНИ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 819-р, затверджено план заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Зобов'язано міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та Закарпатську облдержадміністрацію, подавати щороку, до 25 січня, Міністерству економічного розвитку і торгівлі інформацію про стан виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням, для її узагальнення і подання щороку, до 20 лютого, до Кабінету Міністрів України.

Треба нагадати, що це надзвичайно важливе та довгоочікуване урядове рішення прийняте на виконання підготовленого нами та прийнятого за сприяння народного депутата України Віктора Балоги та подання Закарпатської обласної ради від 21 грудня 2012 року, Доручення Президента України (№ 1 – 1/749 від 2 квітня 2013 року) з питань збере-

ження букових пралісів Карпат, забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, що знаходяться у зоні їхнього розташування.

Цим розпорядженням Мінінфраструктури, Мінрегіону, Мінприроди, Мінекономрозвитку, Мінагрополітики, Міненергоугілля, Укрводдору, Держводагентству, Держтуризмкурорту та облдержадміністрації доручено протягом 2014 та наступних років здійснити комплекс заходів щодо збереження букових пралісів

на 3-ій стор.

ПРО БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ГОВОРИЛИ У КИЄВІ

Під час засідання «круглого столу» в Києві обговорили практичні аспекти управління українськими об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Насамперед, слід нагадати, що з України до переліку об'єктів Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО занесено Собор Святої Софії та Києво-Печерську Лавру з прилеглими монастирськими спорудами (в 1990 р.), Ансамбль історичного центру Львова (в 1998 р.), Геодезичну дугу Струве (в 2005 р.), Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації (в 2011 р.), Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хору (в 2013 р.), Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Польщі та Україні (в 2013 р.). А до переліку Всесвітньої природної

● «КРУГЛИЙ СТІЛ»

спадщини ЮНЕСКО з України включено лише один об'єкт – Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини. До попереднього списку увійшли ще 15 об'єктів, які претендують до включення до цього надзвичайно престижного Всесвітнього «клубу обраних». Серед них – такі відомі історико-культурні та природні пам'ятки: «Могила Тараса Шевченка», Канівський історико-природничий музей-заповідник (з 1989 р.), біосферний заповідник «Асканія Нова» (з 1989 р.), Бахчисарайський палац Кримських ханів (з 2003 р.), історичний центр портового міста Одеса (з 2009 р.), Дендрологічний парк «Софіївка» (з 2000 р.) тощо.

на 3-ій стор.

● НАРАДИ

ІНІЦІУЄМО ПОГЛИБЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ У КАРПАТАХ

Для цього 4 вересня ц.р. у місті Рахові, за пропозицією адміністрації Карпатського біосферного заповідника та виконкому Рахівської міської ради, проведено робочу нараду за участі керівництва Рахівської районної державної адміністрації та ради, Львівської залізниці, повноважних представників Чопської митниці Міндоходів України, штабу Мукачівського прикордонного загону, Консулів Генеральних консульств Угорщини: в Ужгороді – доктора Гергеля Тріба та в Берегові – Іштвана Мані, представників румунської залізниці та голів прикордонних із Румунією населених пунктів.

Відкриваючи нараду, Рахівський міський голова Ярослав Думин, голова районної державної адміністрації Ірина Вербіцька та виконуючий повноваження голови районної ради Михайло Фірка щиро вітали поважних гостей, презентували місто Рахів та Рахівщину як унікальний регіон в географічному центрі Європи, який має величезний туристично-рекреаційний потенціал. Вони наголосили також, що через відсутність належного транспортного сполучення гірських населених пунктів цей потенціал використовується недостатньо ефективно, а регіон належить до депресивних територій.

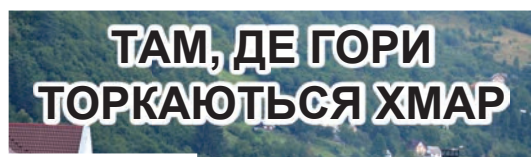
Професор Федір Гамор – заступник директора Карпатського біосферного заповідника презентував учасникам наради «Концепцію проекту відновлення руху історичного потяга через Рахів до Будапешта і Праги та налагодження пасажирських перевезень до столиці Трансильванії, румунського міста Клуж-Напока». Було наведено історичну довідку про будівництво транскарпатської залізниці, ділянка якої на перегоні Сірет Мармаціей – Ясіня, введена в експлуатацію рівно 120 років тому. Продемонстровано унікальні історичні фотографії потягів, які курсували через станції

на 2-ій стор.

4 серпня, 10:56. Довгоочікуваний прямий поїзд №457/458 сполученням «Київ – Рахів» з 12 пасажирських вагонів (5 купейних та 7 плацкартних) доставив до райцентру перших пасажирів.

Гостей краю зустрічали під традиційні звуки трембіти та щирі оплески рахів'ян. З вітальними промовами до присутніх звернулися: очільник РДА Ірина Вербіцька, в.п. голови райради Михайло Фірка, міський голова Ярослав Думин, почесна гостя – Генеральний консул Румунії в Чернівцях Елеонора Молдаван, директор Івано-Франківської дирекції Львівської залізниці Ярослав Лучко, начальник пасажирської служби Львівської залізниці Богдан Яворський, історик Микола Ткач.

Слово також мали за заслужений природоохоронець України Федір Гамор та київський підприємець Іван Шостак,

на 3-ій стор.

НАЙКОРОТШИЙ ЗАЛІЗНИЧНИЙ ШЛЯХ ІЗ КИЄВА, ГАЛИЧИНИ ТА БУКОВИНИ ДО ТРАНСІЛЬВАНІЇ, БУДАПЕШТА, БРАТИСЛАВИ, ВІДНЯ І ПРАГИ ЛЕЖИТЬ ЧЕРЕЗ РАХІВ

Проблему відновлення руху транскарпатських пасажирських потягів через українсько-румунський кордон у географічному суходільному центрі Європи порушували неодноразово центральні та регіональні засоби масової інформації. До цієї ідеї схвально поставився Генеральний директор «Укрзалізниці» Борис Остап'юк під час зустрічі з ініціативною групою з питань відкриття руху потяга «Київ – Рахів» 4 липня ц.р. («Голос України» за 16 липня). Нового розвитку ця тема набула під час урочистостей 4 серпня у Рахові з нагоди прибуття першого рейсу потяга «Київ – Рахів». Генеральний консул Румунії у Чернівцях Елеонора Молдаван повідомила, що вона попередньо обговорювала проблему відкриття залізничного сполучення з європейськими країнами через Рахів із Генеральними консулами Угорщини та Словаччини.

А на робочій зустрічі того ж дня, за участі Елеонори Молдаван, голови райдержадміністрації Ірини Вербіцької, міського голови Ярослава Думина, директора Івано-Франківської дирекції Львівської залізниці Ярослава Лучко, начальника служби пасажирських перевезень Львівської залізниці Богдана Яворського та ініціативної групи із відкриття руху пасажирського потяга за маршрутом Львів – Рахів – Клуж-Напока та Київ – Рахів – Клуж-Напока, було досягнуто домовленості щодо проведення українсько-румунської

на 2-ій стор.

ІНІЦІУЄМО ПОГЛИБЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ У КАРПАТАХ

на 1-й стор.

Рахів із Відня до Лемберга, Праги і Будапешта тощо. Привернуто увагу до міжнародної нормативно-правової бази, яка дає можливість відновити рух цих історичних потягів, які, без сумніву, можна віднести до європейської культурної спадщини. У цьому контексті, на думку доповідача, великі можливості надає «Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат», рішення про прийняття якої схвалено, до речі, на міжнародній науково-практичній конференції «Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку», яка проходила з нагоди 30-річчя Карпатського біосферного заповідника у місті Рахові ще 13-15 жовтня 1998 року. Особливо наголошено, що статті 8, 9 та 11 цієї Конвенції чітко визначають зобов'язання країн, які підписали її (Польща, Румунія, Сербія та Чорногорія, Словаччина, Угорщина, Україна та Чехія) щодо сталого транспорту та інфраструктури, туризму і збереження культурної спадщини. Так, у статті 8 зазначено, що «Сторони проводять політику планування і розвитку щодо сталого транспорту та інфраструктури, з урахуванням особливостей гірського довкілля, необхідності охорони вразливих територій, зокрема регіонів, багатих на біорізноманіття, територій, на яких знаходяться міграційні шляхи, або тих, що мають міжнародне значення, охорону цього різноманіття та ландшафтів, а також тих, що мають особливе значення для туризму», і що «Сторони співпрацюють щодо розробки сталої транспортної політики, яка забезпечує переваги

● НАРАДИ

дійшла також письмова підтримка нашої пропозиції щодо відновлення історичного руху потягів із Рахова до Праги від голови українсько-чеського благодійного фонду «ВіЗа», керівника уряду чеського краю Височина Зденека Кадліца та представника багатотисячної української діаспори у Чехії Василя Самандрулі, який зокрема, написав, що «по Вашій просьбі я інформував про дану ініціативу керівництво Краю Височина, Закарпатської обласної ради, фонду ВіЗа а також деяких громадян Закарпаття, Мараморощини та Клужу із Румунії. Мушу підкреслити що Ваша ініціатива знайшла лише позитивний відгук!!! Всі рахуємо, що таке сполучення буде добре служити як пасажиром для ділових та робочих поїздок, а також для поліпшення туристичного руху, який нашій Рахівщині гостро необхідний!!!». Разом з цим, він пропонує, включити до потягу Рахів – Прага залізничні платформи для перевезення легкових автомобілів подорожуючих пасажирів. На його думку, це було би дуже корисно для багатьох людей.

За результатами робочої наради підписано протокол про наміри, у якому визначено конкретні кроки та терміни для подальшої роботи із реалізації цього важливого для розвитку транскордонної співпраці проекту.

Переконаний, що ця робота принесе також позитивний результат і для виконання вимог статті 9 Карпатської Конвенції, у частині підтримки сталого туризму та скоординованих дій щодо управління природними територіями, зокрема проектного українсько-румунського біосферного резервату в Марамороських горах, що становить чималий інтерес для туризму.

Федір ГАМОР.

ТАМ, ДЕ ГОРИ ТОРКАЮТЬСЯ ХМАР

на 1-й стор.

котрі безпосередньо причетні до відкриття такого необхідного залізничного сполучення зі столицею. Перший – тривалий час, разом з місцевими радами, народними депутатами України Орестом Климпушем і Віктором Балоогом, домагався відкриття руху цього пасажирського потяга, зніціював прийняття та розробку відповідного Доручення Президента України, низки зустрічей з керівництвом адміністрації залізничного транспорту, а другий – розробив маршрут та попередній графік сполучення.

Вони підкреслювали символізм (перший, пробний, потяг прибув на Рахівщину 120 років тому) і значущість події. Адже до нашого краю тепер можна без пересадок добратися з Києва, Вінниці, Хмельницького, Тернополя. Щоправда, за два місяці експерименту пасажирів повинні довести рентабельність маршруту, випувати, як і першого дня, 51 (або майже всі) 560 квитків.

Зв'язок зі столицею наразі має більш цікаву, пряму і безпосередню природну лінію, – наголовила Генконсул Румунії Елеонора Молдован. – Протягом тривалого часу до Генконсульства надсилалися заяви про те, щоб відновити рух потяга до Румунії. І сьогоднішнє дійство дає великі надії, що це може відбутися. Адже є ініці-

ативна група, яка працювала до цих пір, і, впевнена, працюватиме надалі. Є керівництво держави, яке розуміє необхідність євроінтеграційної співпраці. Переконала, що й «Українізіяція» докладе максимум зусиль, щоб відновити рух потяга, який курсував з Рахова до Сігета. Відрадно, що консули двох держав підтримали ідею відновлення маршруту та зазначили, що це буде великий грандіозний проект, який з'єднає наші народи у європейську сім'ю.

Знакомим щодо цього було і те, що першим пасажиром, який придбав квиток на потяг «Київ – Рахів», виявився громадянин Нідерландів (вона отримала на згадку сувенір з рук міського голови).

Хочеться вірити, що всі ми, незалежно від політичних уподобань, об'єднаємося навколо ідеї туристичного розвитку регіону, перетворення нашого міста у залізничні ворота до втраченої Трансильванії та ще в одне «вікно» до Європейського Союзу. І настане омріяний день, коли на пероні нещодавно відкритого залізничного вокзалу прозвучить оголошення: «Увага! Зі станції Рахів відправляється прямий потяг «Рахів – Сігет – Будапешт».

Вікторія ПОЛЯНЧУК,
(«Зоря Рахівщини»
за 6 вересня 2014 р.).

Перший пасажир – громадянка Нідерландів, отримала сувенір з рук міського голови.

на 1-й стор.

робочої наради зацікавлених сторін із питань відкриття залізничних пасажирських перевезень через станцію Рахів до Румунії та Ужгорода.

У цьому контексті пропонується також розглянути питання щодо вивчення можливостей відновлення історичного руху прямого пасажирського потяга (їздив у дорадянські

часи) за маршрутом Рахів – Будапешт – Братислава – Прага (через станції Валя Вішеулуй – Сату Маре – Дебрецен) та здійснити реконструкцію ділянки залізниці зі встановленням додаткових залізничних колій європейського стандарту (завширшки 1435 мм) на перегоні Рахів – Валя Вішеулуй, протяжністю біля 20 км (або встановлення пристрою «SUW-2000»). Органі-

НАЙКОРОТШИЙ ЗАЛІЗНИЧНИЙ ШЛЯХ ІЗ КИЄВА, ГАЛИЧИНИ ТА БУКОВИНИ ДО ТРАНСІЛЬВАНІЇ, БУДАПЕШТА, БРАТИСЛАВИ, ВІДНЯ І ПРАГИ ЛЕЖИТЬ ЧЕРЕЗ РАХІВ

зація руху таких потягів може відкрити найкоротше та найзручніше залізничне сполучення Києва, Львова та Чернівців із Трансильванією і столицями Угорщини, Словаччини, Австрії та Чехії.

Крім того, є зацікавленість у відкритті сполучення за маршрутом Чернівці – Ужгород (через Рахів, Валя Вішеулуй та Тересву).

Важливо, що для реалізації цих проектів уже створено необхідні передумови на міждержавному рівні з Румунією.

Переконаний, що налагодження запропонованих маршрутів руху потягів відновить, по-перше, історичну роль міста Рахова та транскарпатської залізниці на цій ділянці, як стратегічно важливих для України залізничних воріт до Європи. По-друге, створить

сприятливі умови для поїздок на відпочинок у Карпати для багатьох чеських, угорських та інших європейських туристів – любителів дикої гірської природи, історичних та культурних пам'яток Закарпаття, Галичини і Буковини. По-третє, цей маршрут може стати особливо важливим для тисяч заробітчан із Західної України, які працюють у Чехії та інших європейських країнах. І, насамкинець, можна з оптимізмом прогнозувати, що ці маршрути будуть рентабельними і матимуть достатньо високий рівень «заселеності» пасажирами.

Але найголовніше, реалізація цього проекту активізує, в контексті підписання Україною Угоди про Асоціацію з Євросоюзом, поглиблення транскордонного співробітництва в Карпатському Євро регіоні.

Крім того, безумовно, стимулюватиме туристичний бізнес та сталий розвиток прилеглих територій, а, значить, позитивно впливатиме на переорієнтацію економіки Українських Карпат на екологічно безпечні види господарювання, зменшення вирубок лісів у горах і, в такий спосіб, опосередковано сприятиме збереженню унікальних природних та культурних цінностей цього краю, зокрема букових пралісів Карпат, які є складовою частиною українсько-словацько-німецького об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Федір ГАМОР,
член ініціативної групи,
професор, заслужений
природоохоронець України.

● ДО ТЕМИ

ПЕРШИЙ ПОТЯГ НА РАХІВЩИНУ ПРИБУВ 120 РОКІВ ТОМУ

Наприкінці 19-го століття гірська Рахівщина, як і вся територія Закарпаття, входила до складу Австро-Угорщини. На той час бурхливо розвивалися капіталістичні відносини у Європі, зростали потреби у транспортуванні природних ресурсів нашого краю: лісу, солі, заліза... У 1870 році був детально розроблений проект Транскарпатської залізничної магістралі, метою якого було з'єднати Відень і Будапешт із Східними Карпатами. Згодом було представлено і затверджено проект проміжної залізничної гілки Сірет Мармароський – Рахів – Керешмезе (тепер Ясіня), яка би мала з'єднати з гілкою Вороненка – Надвірна – Станіслав (тепер Івано-Франківськ) у Галичині. Залізниця мала пройти вздовж гірських річок Тиса та Прут.

Щоб побудувати залізницю у складній гірській місцевості, потрібні були кваліфіковані спеціалісти. Тому з усіх куточків згаданої імперії запросили будівельників різних національностей: австрійців, угорців, чехів, хорватів, німців... Також на державному рівні прийняли рішення запросити таких спеціалістів з Італії, переважно з північних гірських земель. Італійські майстри на той час мали великий досвід будівництва залізниць у схожій гірській місцевості Альп, вважалися найкращими у Європі каменотесами та володіли технологією чистої кам'яної кладки, яку застосовували при будівництві аркових кам'яних мостів, тунелів, підпірних стінок та інших складних інженерних споруд. Все це та багато інших робіт вони і виконували з приходом у Східні Карпати.

Під час прокладання залізниць спорудили чисельні мости, тунелі та інші інженерні споруди. Також збудували 13 залізничних станцій і проміжних зупинок, серед яких найбільші – Ясіня, Рахів, Берлибаш, Вішовилдь (тепер у Румунії).

Залучали до робіт на штриці й місцевих жителів Рахівщини, які виконували менш кваліфіковані роботи, зокрема насадили земляні вали, транспортували шпали і каміння, рубали ліс, тощо. Людська

пам'ять їхні прізвища в абсолютній більшості не зберегла. До нашого часу дійшло, що багато на залізницю працювало жителів Керешмезе (Ясіня), які приймали також участь в плануванні залізничної станції, що стала вузловою, та двоповерхового вокзалу. Головним порадником і організатором робіт тут був місцевий гуцул Василь Попадюк-Базь. Працювали також на спорудженні залізниці Дмитро Семенюк з Берлибаша, Іван Прокоп'юк з Рахова, Юрій Діміч з Квасів та інші.

Залізниця будувалася за вкрай важких умов. Складний гірський рельєф, скельні виходи, швидка течія річки Тиса та її численні приток-потоків значно ускладнювали будівництво. І сьогоднішні вражає міцність підпірних прибережних стінок і акведуків, викладених вручну з тесаного каменя, що за століття витримали не один паводок.

Перший потяг на Рахівщину прибув у серпні 1894-го (тобто 120 років тому), що викликав неабияку цікавість серед місцевого населення. Офіційна залізнична гілка була задана в експлуатацію 15 серпня 1895 року. Відкриття суміжної залізничної лінії Вороненка – Надвірна – Станіслав відбулося майже на дев'ять місяців раніше, а саме 19 листопада 1894 року.

Будівництво залізниць у цій гірській місцині, як і через інші севєрні «вікна у Європу», що сприяло соціально економічному розвитку Карпатського регіону. Почали курсувати товарні і пасажирські потяги від Ясіня до Будапешта, Праги, Відня, Львова, Чернівців та деяких інших міст. Символічним є те, що через 120 років після прибуття першого потяга до Рахова, за зверненням ініціативної групи рахів'ян до дирекції Укрзалізниці, у серпні 2014 року почав курсувати новий потяг сполученням Рахів – Київ.

Микола ВОЛОЩУК,
к. б. н., завідувач
ботанічної лабораторії,
Микола ТКАЧ,
історик-краєзнавець.

● ЗА РЯДКОМ РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ЗАПРОПОНОВАНИЙ АДМІНІСТРАЦІЄЮ ЗАПОВІДНИКА ПЛАН ЗАХОДІВ ЗАТВЕРДИВ КАБМІН УКРАЇНИ

➤ на 1-й стор.

та сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів, особливо створення умов для розвитку туристичних ресурсів Закарпатської області.

На перше місце поставлено питання визначення переліку автомобільних доріг місцевого значення в Закарпатті, які ведуть до Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку, для затвердження їх Кабміном дорогами державного значення. Мас бути проведений також ремонт та забезпечення утримання дорожньої інфраструктури в межах згаданих природоохоронних установ та забезпечено переоснащення систем опалення адміністративних та житлових будинків державної і комунальної форм власності, які розміщені в зоні української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Протягом 2014-2016 років ОДА, Мінрегіон, Мінприроди та Держводагенство мають забезпечити проектування та виконання робіт з берегоукріплення річок і здійснення протизсувних

заходів, реконструкцію очисних споруд та водозабору, будівництво каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання в Рахові, Кобилицькій Полянці та Ясінях.

Закарпатська ОДА, Мінрегіон та Мінприроди в цьому та наступному році повинні організувати розроблення схеми планування території Великоберезнянського, Перечинського, Рахівського, Тячівського та Хустського районів, вирішити питання щодо збирання й видалення побутових відходів.

Надзвичайно важливим є пункт 8 Заходів, яким доручається Закарпатській ОДА, Мінрегіону, Мінприроді та Міннагромадству в 2015-2016 роках розглянути питання щодо залучення інвестицій для розміщення у Великоберезнянському, Рахівському, Тячівському і Хустському районах, що здійснюють глибоку переробку деревини, дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів.

У плані заходів – блок питань присвячений розвитку туристично-рекреаційного потенціалу на Закарпатті.

По-перше, передбачається провести оцінку стану

туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття. По-друге, розробити регіональну програму охорони і раціонального використання туристичних ресурсів. По-третє, забезпечити утворення туристично-інформаційних центрів та сприяти розвитку сільського туризму.

З метою популяризації природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» Держтуризмкурорту доручено забезпечити поширення відповідної інформації на національному туристичному порталі «Завітайте в Україну». І насамкінець, Закарпатська ОДА та Мінрегіонрозвитку повинні постійно сприяти транскордонному співробітництву в рамках Карпатського регіону.

Будемо сподіватися, що це справді доленосне рішення Кабінету Міністрів України, за підтримки місцевих органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості, поліпшить життя громадам та сприятиме збереженню унікальної природної та культурної спадщини Закарпаття.

Федір ГАМОР,
професор, заслужений
природоохоронець України,
заступник директора КБЗ.

ПРО БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ГОВОРИЛИ У КИЄВІ

➤ на 1-й стор.

Важливо знати, що, відповідно до Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити їхнє збереження. А в нинішніх реаліях, як відомо, це дуже не просто. Тому під час «круглого столу», який відбувся 18 вересня ц.р. на базі Національного заповідника «Софія Київська» за участі Національної Комісії України у справах ЮНЕСКО, Міністерства культури України та представників інших сторін, обговорено загальну проблематику управління об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні та досвід і проблемні аспекти з підготовки номінаційних досвід, розроблення планів управління та завершення другого циклу періодичних звітів до Комітету Всесвітньої спадщини.

Генеральний директор Національного заповідника «Софія Київська» Олена Сердюк, Національний координатор з питань підготовки періодичних звітів з виконання положень Конвенції про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини Марія Буюклі, начальник профільного управління Міністерства культури Лідія Карпенко, представник Львівської облдержадміністрації Володимир Геревич, проректор Чернівецького національного університету, професор Тамара Марусик та інші говорили про досвід та проблеми в охороні, організації досліджень і популяризації унікальних українських цінностей Глобального значення. Окремо йшлося про вдосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони об'єктів Всесвітньої спадщини, зокрема презентовані Міністерством культури законопроекти щодо збереження культурної спадщини.

Автор цих рядків поділився досвідом роботи зі збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Підкреслив, що для виконання рекомендацій Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та інтегрованого менеджмент-плану реалізовано низку міжнародних проектів. Президенти України видавали в 2009 та 2013 роках окремі Доручення, а Кабінет Міністрів у 2009 та 2014 роках затвердив плани заходів щодо збереження української частини букових пралісів та сталого розвитку прилеглих до них гірських населених пунктів у Закарпат-

● «КРУГЛИЙ СТИЛ»

ській області. Між Міністерствами охорони довкілля України, Німеччини та Словаччини підписано спільну декларацію щодо охорони та управління цим об'єктом. Розроблено проект будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку. В селі Мала Уголька Тячівського району відкрито інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – Всесвітня спадщина ЮНЕСКО», а по периметру об'єкта розгорнуто мережу інформаційних пунктів та межових знаків. Крім того, підписано Меморандуми між адміністрацією Карпатського біосферного заповідника та Тячівською і Рахівською райдержадміністраціями й головами місцевих рад зацікавлених територіальних громад з питань взаємодії в організації охорони букових пралісів, як об'єкту Всесвітньої спадщини, та сталого розвитку прилеглих населених пунктів тощо.

Велику зацікавленість викликала й презентована нами робота із розширення українсько-словацько-німецького об'єкта за рахунок давніх букових лісів інших європейських країн. Національний координатор з підготовки звіту до ЮНЕСКО, висловила вдячність начальнику відділу розвитку Департаменту заповідної справи Мінприроди України Григорію Парчуку за своєчасну та якісну подачу матеріалів щодо збереження в Україні природної спадщини.

В учасників «круглого столу» знайшло також підтримку запропоноване мною доповнення до проектів Законів, які розробило Міністерство культури щодо законодавчого врегулювання комплексу проблем збереження й об'єктів Всесвітньої природної спадщини в Україні.

Федір ГАМОР,
учасник «круглого столу».

ЗДІЙСНЮЄМО ПРИРОДООХОРОННІ, НАУКОВО-ДОСЛІДНІ Й ЕКООСВІТНІ ЗАХОДИ

У МАРАМОРОСЬКОМУ ПНДВ

но-заповідного фонду шляхом патрулювання, чергування на контрольно-пропускному пункті в урочищі Маслокрут. Так, за згаданий період проведено 26 рейдів із дотримання заповідного режиму, в тому числі із залученням працівників міліції.

В урочищі Головач відновлено 2 кілометри ґрунтової дороги, а в урочищі Маслокрут – відремонтовано дерев'яний міст. Це сприяло відновленню транспортного сполучення з віддаленими лісовими масивами. Також доглянуто чотири кілометри мінералізованих смуг, відремонтовано 10 км гірських стежок, а в четвертому кварталі встановлено перехідний місток через потік Квасний.

Реалізовано низку заходів щодо збереження та відтворення лісової фауни: заготовлено 0,8 т. сіна та 300 кормових вінків, влаштовано два солонці, відремонтовано дві годівниці тощо.

Важливим завданням ми вважали забезпечення надходження коштів від надання платних послуг. Наприклад, за відвідання природоохоро-

них територій надійшло 2471 грн., а від реалізації деревини – 3882 грн.

У квітні-серпні провели лісопатологічне обстеження лісових ділянок, загальною площею 400,5 га. Виявлено свіжий вітролом сухостійних дерев шпилькових порід на площі біля одного гектара. У цьому виділі кілька років тому, на ділянці, площею до двох гектарів, короїд-друкар суцільно пошкодив смерекові насадження. У межах цієї ділянки і виявлено куртину свіжозаманих сухостійних дерев. Тут надалі будуть проводитися лісознавчі обстеження та дослідження для визначення причин всихання насаджень та ходу їхнього природного поновлення.

Збираємо інформацію про місцезнаходження водноболотних угідь, що можуть претендувати на внесення до списку об'єктів, передбачених Рамсарською конвенцією. Зокрема, мова – про озеро на полонині Гропшора.

Забезпечили проведення маршрутичних спостережень за явищами природи. На почат-

ку квітня відібрано інтегральні проби снігового покриву із найвищих вершин Марамороси – Петрос Марамороський, полонин Томнатик, Гропшора, Личин. Систематично контролюємо та аналізуємо фенотипи з обліку земноводних на нерестилищах, саламандри, глухарів та іншої фауни.

З екоосвітніх заходів запланували замітку в «Зорі Рахівщини» до Дня землі, а також бесіди у Богданській ЗОШ І-ІІІ ступенів на теми збереження тваринного і рослинного світу, дотримання правил поведінки на заповідній території та правил пожежної безпеки в лісах України. Проведено велику кількість бесід на природоохоронну тематику з відвідувачами територій ПНДВ та місцевим населенням.

Це – далеко не повний перелік заходів, які вживають працівники ПНДВ для природоохоронної, науково-дослідної та екоосвітньої роботи на території розташування відділення.

Віталій МОРОЧИЛО,
начальник

Павло ВОРОХТА,
заступник начальника
Марамороського ПНДВ.

У КЕВЕЛІВСЬКОМУ ПНДВ

Кевелівське відділення – одне з найбільших у заповіднику. Його територія розташована в двох населених пунктах, у відрогі Чорногірського та Свидовецького гірських масивів. Діяльність будують у відповідності до плану природоохоронних, науково-дослідних та екоосвітніх заходів. Зокрема, працівники відділення щоденно патрулюють природно-заповідну територію та чергують на КПП згідно графіків. Проведено 24 рейди з перевірки дотримання заповідного режиму та використання природних ресурсів. На порушників складено сім протоколів. Ми відремонтували кілька біотехнічних споруд (три годівниці, один солонець), 5 км гірських стежок, 6 кварталних стовпів, прочистили

4 км мінеральних смуг. Також підрихтували два автомобільні мости в урочищі Кевелів.

Навесні, за залишком лісового покриву, проведено облік лісової фауни. Для неї заготували 300 кормових вінків, відремонтували три годівниці, встановили солонець, заготували тону сіна. У серпні в потоки Кевелів та Гропшанець випустили 600 шт. форелі струмкової для їхнього зарибнення.

На пробній площі в урочищі Сирилівка разом з працівниками лісознавчої лабораторії КБЗ провели облік природного поновлення. Встановлено, що всихання ялини зупинилося й інтенсивно росте підріст. Також у цей період закладено пробні ділянки для до-

сліджень щодо боротьби з плантаціями щавелю (закладено 7 ділянок в урочищі Сирилівка). У травні зроблено викладку ловчих дерев для боротьби з короїдом.

Згідно з планом, проводилися маршрутичні спостереження за явищами природи. У наукову лабораторію здано 332 фенотипні картки. Спостереження організували на кількох фенотипних пунктах. Збирається інформація з метеопоста. Також здаються дані за призначенням науковцям.

У квітні провели суботник з нагоди Дня довілля. Цікавою була екскурсія у наш візит-центр та на потік Кевелів із учнями Ясінянської ЗОШ №2. Начальник ПНДВ та інспектори, обрані депутатами сільських та селищних рад, постійно використовують трибуну для інформування про

свою роботу та діяльність заповідника. Вони часто відвідують навчальні заклади та зустрічаються з населенням.

Протягом січня-серпня відремонтували два місця відпочинку, п'ять рекреаційних аншлагов. На дев'ятикілометровому маршруті на Петрос померемонтували вказівники і місця відпочинку. При вході у візит-центр ПНДВ відділення у Кевелівському обласному парку стіп та лавиці для короточасного відпочинку відвідувачів під час їхньої реєстрації. З ними проводимо відповідні природоохоронні бесіди. Від послуг туристично-рекреаційної діяльності одержали 9,6 тисяч гривень. Працюємо так, щоб не було порушень і нарікань.

Юрій ЗЕЛЕНЧУК,
в. о. начальника
Кевелівського ПНДВ.

У КІСВЯНСЬКОМУ ПНДВ

Протягом січня-серпня ц.р. організовано та забезпечено охорону території нашого ПНДВ шляхом щоденного патрулювання та чергування на контрольно-перепускних пунктах в урочищі Лазичі,

Буркут, Кузій. Також проведено 33 рейди з виявлення та недопущення порушень заповідного режиму, в тому числі один – із залученням дільничного інспектора міліції П.Ю. Вінтоняка. Також контролювалася територія без вилучення.

За результатами рейдів складено протокол та сім приписів на виявлені порушників, матеріали на яких направлено до Рахівського РВ УМВС України в Закарпатській області.

У травні четверо працівників служби охорони чергували у ПНД-відділенні «Долина нарцисів» для охорони нарциса вузьколистого.

Працівники служби державної охорони відділення виконували заходи згідно плану природоохоронних робіт. Для учнів двох шкіл с. Косівська Поляна проведено три виступи. З туристами, відвідувачами та місцевими жителями проведено 105 бесід про правила відвідування території заповідника та на протипожежну тематику. Інспектори ПНДВ систематично спостерігають

за явищами природи. За звітний період у науковій лабораторії заповідника вони здали 502 фенотипні картки. Також впорядкували фенотипні.

З початку року Кісвлянське відділення відвідало близько ста осіб. Сума доходів від рекреаційної діяльності сягає 1427 грн., а з реалізації деревини отримано 1164 грн.

Впродовж пожежонебезпечного періоду щодня проводилися патрулювання з попередження та недопущення лісових пожег. Влаштовано шість кілометрів гірських стежок, встановлено два нові місця відпочинку. Доглянуто п'ять кілометрів мінералізованих смуг. Для підгодовування фауни в зимовий період заготовлено 0,8 тонн сіна та 400 кормових вінків, викладено сіл в солонці. Благоустроїли територію біля контори та КПП відділення, впорядкували два джерела питної води. Виготовили та встановили два шлагбауми в урочищах Буркут та Кузій. Відремонтували перехідний місток в урочищі Буркут, встановили чотири штучні гнізда, вісім годівниць, десять кварталних стовпів. Лісопатологічне обстежено 300 га угідь.

Вибірково-санітарні рубки здійснено на площі 8,8 га, заготовлено 99 кубометрів деревини, з них – 39 м³ виділено для ведення полонинського господарства.

Марія ТОМАШУК,
заступник начальника Кісвлянського ПНДВ.

БЕЗПЕКА ПРАЦІ – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ПРІОРИТЕТ

Питання охорони та безпеки праці є важливим фактором діяльності підприємства. Але згадують цю тему здебільшого тоді, коли трапиться нещасний випадок. За кожною травмою криється біль, проблеми, стреси, а часом і трагедія.

Кожен нещасний випадок є наслідком низки причин, як зі сторони керівництва підприємства, так і самого виконавця робіт (неуважність, недотримання правил або інструкції, відсутність засобів індивідуального захисту, несправність обладнання та інструментів і т.д.).

Практика свідчить, що безпека праці – гарантія стабільності роботи підприємства. Щоб не допускати нещасних випадків, у заповіднику працює система оперативного контролю за безпекою праці.

Метою оперативного контролю є запобігання виробничого травматизму шляхом виявлення недоліків та прийняття своєчасних оперативних заходів щодо їхньої ліквідації. Виявлені порушення та терміни їхнього усунення заносяться в журнал оперативного контролю.

Перший ступінь оперативного контролю проводить майстер з охорони природи ПНД-відділення. Він передбачає перевірку перед початком роботи робочих місць, інструментів, засобів індивідуального захисту і т.д. на відповідність нормам охорони праці.

Під час другого ступеню оперативного контролю начальник під-

розділу щотижня або щодавно перевіряє стан охорони праці на доручених ділянках роботи.

Третій ступінь – це щомісячні перевірки стану охорони праці у цілому в заповіднику і в кожному підрозділі окремо. До складу комісії входять заступник директора, інженер з охорони праці та, за згоди, – голова профкому. Результати перевірки

мого керівників підрозділів проводила і проводить певну роботу в сфері безпеки праці:

1. Щорічно зі всіма працівниками та 1 раз на 3 роки проводиться навчання і атестація з питань охорони праці, пожежної безпеки.

2. Одержано висновки експертизи стану охорони праці та безпеки промислового виробництва з ДП «Закарпатський ЕТЦ Держгірпромнагляду України».

3. Розроблено, затверджено та розповсюджено в підрозділах 33 інструкції з охорони праці для кожної професії окремо.

4. Розроблені заходи з охорони праці до Дня охорони праці.

5. Періодично на запити відправлялися листи-відповіді у фонд соціального страхування від нещасних випадків, Управління праці, Міністерство екології та природних ресурсів України.

6. Розроблялися заходи з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Усе це сприяло позитивному результату.

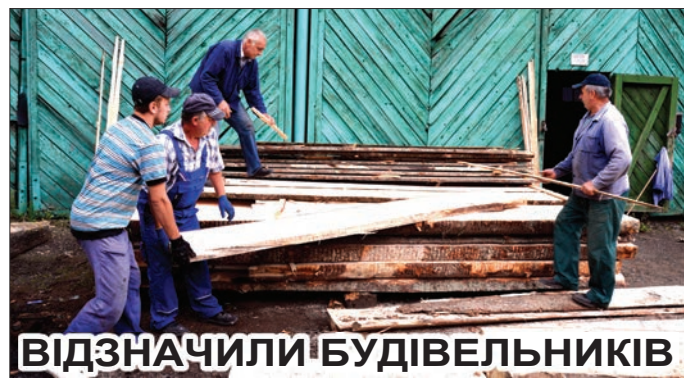
Іван ДАНІВ,
інженер з охорони праці.

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

оформляються актом, в якому вказуються порушення і зауваження, встановлюються терміни їхнього виконання і призначаються відповідальні виконавці.

Результати перевірки всіх трьох ступенів заносяться в журнали оперативного контролю.

Аналізуючи роботу у сфері охорони праці КБЗ, слід зазначити, що за останні десять років нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, не було. Служба охорони праці за допо-

10 серпня відзначили професійне свято працівники ремонтно-будівельної ділянки Карпатського біосферного заповідника. З цієї нагоди колектив та адміністрація установи привітали та відзначили подяками: Миколу

Сас-Думина, Василя Мочернака, Петра Рознія, Івана Бендика, Василя Колачука та Івана Сауляка.

Вони, не зважаючи на незначну чисельність, в сучасних важких матеріально-технічних умовах, сумлінно

виконують нелегку роботу. Адже, будь-яке будівництво – надзвичайно серйозна справа, яка вимагає відповідної фахової підготовки та професійних навичок.

Василь АНДРАЩУК,
начальник РБД заповідника.

ВЕЛОТУРИЗМ – ПЕРСПЕКТИВИ ТА СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні можна з впевненістю сказати, що людство починає вести більш здоровий спосіб життя. Це стає не просто потрібним, а навіть престижним і модним стилем життя. Це – і доріг та не всім досяжні види спорту, наприклад, яхтинг, і більш доступні пересічним громадянам походи в гори, піші прогулянки, відвідування тренажерних залів та інше. А велоспорт – чи не найперший в цьому переліку і об'єднує всі верстви населення.

Сьогодні велосипед – не просто спортивний інвентар, а засіб пересування як у селах та великих містечках, так і в мегаполісах. Свідчення цього – Європейський тиждень мобільності, свято сталого розвитку транспорту. Щороку, з 16 до 22 вересня, його відзначають у понад 2000 міст Європи, щоб переконати ближніх, що використання приватних автомобілів потрібно зменшувати, бо вони завдають шкоди довкіллю, а число громадського транспорту, велосипедів і пішохідних зон – збільшувати. Закарпаття теж не залишилося осторонь цієї проблеми, бо цього-ж року місто Мукачеве є активним учасником акції.

Набирає обертів і велотуризм, як один з видів туризму, в якому двоколісний друг служить головним або єдиним засобом пересування. Поняття «велосипедний туризм» – багатозначне

і стосується як одного з видів активного відпочинку, так і різновиду спортивного туризму. В Українських Карпатах цей вид екотуризму стає популярнішим з року в рік. Найбільшого розвитку наразі він досяг на Прикарпатті (Яремче, Верховина), де діяв великий, фінансований ЄС, проект «ВелоКраїна», в рамках якого частково проводилися заходи і на території Рахівщини.

Зараз нам пора переймати естафету від сусідів із-за перекладу! І саме створенню для Рахівщини іміджу велотуристичної дестинації на рівні Європи слугує веломарафон «Стежками опришків». Започаткувала його рік тому велоспільнота Рахівщини та ентузіасти, яким не байдужа доля підрастаючого покоління, бо ці аматорські змагання спрямовані ще й на пропаганду здорового способу життя та екологічно зорієнтованого відпочинку.

Цього-ж року вони проводилися вдруге, і Рахів у День Незалежності, незважаючи на жорсткі погодні умови, об'єднав більше 150 велосипедистів-любителів з п'яти країн світу та 30 міст України. Частина велосипедного маршруту

проходила територією Карпатського біосферного заповідника. Тому працівники установи (особливо Кісваського ПНД-відділення) безпосередньо залучали до організації та проведення заходу. В рамках підготовки до змагань було укладено угоду з організаторами, за якою заповідник надавав територію для проведення марафону, а велоактивісти повинні передати фахово підготовлені описи маршрутів з GPS-координатами та визначеним рівнем їхньої складності. Це – лише початок великої і клопіткої роботи. Наступного року планується повноцінне професійне обстеження потенціалу території КБЗ з метою розвитку гірського велосипедного туризму, з урахуванням безпеки трас та мінімального навантаження на екосистему. Роботи будуть здійснювати працівники відділу рекреації, зв'язків з громадськістю та міжнародної співпраці, за участю ПНД-відділень і волонтерів-рахівців.

Вікторія ГУБКО,
Ервін НЕЙЖМАК,
працівники відділу рекреації, зв'язків з громадськістю та міжнародної співпраці КБЗ.

ПРОФЕСІЙНЕ СВЯТО ВІДЗНАЧИЛИ ОБЛАШТУВАННЯМ МІНЕРАЛЬНОГО ДЖЕРЕЛА

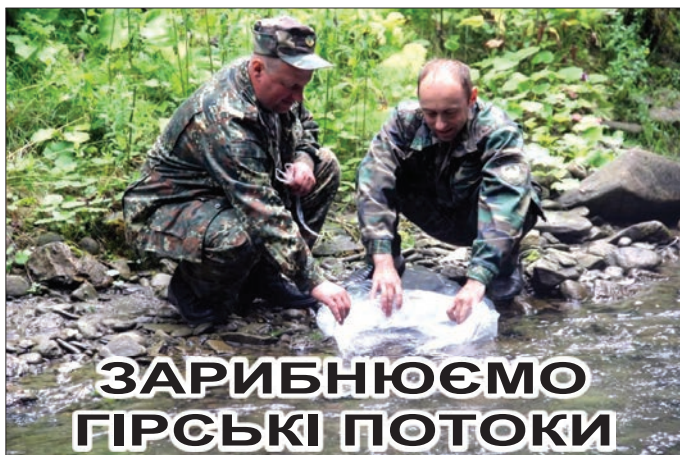
Враховуючи суспільно-політичну та економічну ситуацію в державі, колектив біосферного заповідника цього року вирішив відмовитись від гучних святкувань професійного свята. Натомість спільно з групою студентів Києво-Могилянської Бізнес-Школи (KMBS), поновили місце відпочинку біля мінерального джерела неподалік центрального офісу заповідника. Тут встановлено 4 дерев'яні лавки і стіл, поновлено дашок у місці витoku джерела.

Такий практичний природоохоронний захід цілком справедливо можна

вважати прикладом навчання бізнесменів соціальної відповідальності у ставленні до довкілля. Ініціатива надання допомоги заповіднику належить команді Бізнес-Школи. Облаштування мінерального джерела – це їхній подарунок природоохоронній установі.

Усі роботи студенти виконали власноруч. Вони також взяли витрати на придбання матеріалів на себе. Карпатський біосферний заповідник вже другий рік співпрацює з KMBS і щоразу студенти цього навчального закладу приїжджають до природоохоронної установи не з екскурсійною, але навчальною метою. Для студентів-бізнесменів фахівці заповідника організовують семінарські заняття, що проходять у формі дискусій, і практичні заходи. Такі зустрічі корисні для обох сторін – природоохоронці і бізнесмени вчаться чути один одного, шукають точки дотику і визначають перспективи співпраці.

Вікторія БУНДЗЯК,
начальник відділу пропаганди та екоосвіти заповідника.

ЗАРИБНЮЄМО ГІРСЬКІ ПОТОКИ

Працівники нашого заповідника зарибнили гірські водойми Кевелівського природоохоронного науково-дослідного відділення.

Такі заходи тут щорічно організовуються з метою збереження генетичного різноманіття рідкісних видів

риб. Форель струмкова, рідкий лососевид, є абсорбентом гірських потоків Карпат, належить до холодноводних риб, надає перевагу швидкоплинним річкам з чистою водою, багатою на кисень. Цей вид, чисельність якого у природному середовищі скорочується, успішно розводять на демонстраційному форелевому господарстві заповідника. Щороку тут вирощують кілька десятків тисяч малька форелі. Значну частину молодня (після підгодівлі та зміцнення) відпускають у гірські потоки Рахівщини для відновлення чисельності виду.

У потоки Кевелева вже випущено до 600 особин форелі. Найближчим часом заплановано зарибнити потоки інших гірських відділень заповідника.

Валерія БУНДЗЯК.

ЧИ ПРАВДА, ЩО РИСЬ МОЖЕ ВИНИЩИТИ ВСІХ КОЗУЛЬ?

Від мисливців нерідко можна почути: «Якщо в угіддях з'явилася рись, то козуль нам не бачити». Чи правдиве це твердження? Проаналізуємо факти.

Справді, козуля в Карпатах – основна здобич рисі. Сучасні дослідження свідчать, що на рись припадає у різних місцях від 2% до 41% смертей козуль. Однак кожен випадок треба розглядати залежно від місцевих умов і порівнювати з іншими причинами смертності. Навіть 30% частка рисі у загальній смертності не завжди є причиною зниження поголів'я козулі. Хоча відомі й такі випадки. Наприклад, через те, що рись з'явився в Шумаві після 80 років відсутності, місцями чисельність козуль знизилася на 30-50%. Проте справжньою причиною цього була тривала відсутність рисі в заданому регіоні, через що козулі втратили обережність і навички уникати хижаків. Невдовзі ситуація вирівнялася.

Як правило, поголів'я козуль знижується з інших причин. Наприклад, у Швейцарії встановили, що найзначнішим фактором смертності козулі у 90-х роках минулого століття став відстріл (45-55% із загальної відомої смертності), а рись була відповідальна тільки за 24-37%. Незважаючи на це, мисливська здобич за цей період зросла втричі. Подібно і в сусідній Франції. У 1986-1997 роках мисливці могли підвищувати відстріл козуль, незважаючи на тривалу присутність рисі.

На Шумаві (Чеська Республіка) у 1996-2005 роках частка смертності козуль, спричинена риссю, складала 3-18% (в середньому 10%). Серед найзначніших факторів, що впливали на це, рись

була тільки на третьому місці. І тут висока частка відстрілу (62%) показує, що мисливці можуть успішно полювати в одному угідді з риссю.

Детальний статистичний аналіз мисливських даних за період 1954-2000 р.р. в Естонії не підтвердив, що чисельність рисі істотно впливає на чисельність козулі. Єдиним з досліджених факторів, який відчутно впливав на поголів'я козуль, було полювання. При цьому, в Естонії на площі приблизно 42 000 км² живе близько 1100 рисей.

Навіть у випадку, коли великих хижаків не відстрілюють, їхнім жертвам не загрожує зникнення. Цього не сталося протягом майже 50-річного експерименту на острові Роял, що знаходиться серед озера Верхне, на кордоні між Сполученими Штатами і Канадою. До цього не дійшло і в тих частинах Європи, де великі хижакі знаходяться під цілковитою охороною. Також у європейській частині колишнього Радянського Союзу, де в обраних територіях порівняли пе-

● АРГУМЕНТИ І ФАКТИ

ріод винищення великих хижаків з періодом їхньої суворой охорони, зниження поголів'я дичини не встановлено.

Рись, як і інші великі хижакі, ніколи не винищує свою здобич. Якби вона її винищила, то й сама б вимерла з голоду. Те, що великі хижакі не переполюють угіддя і ніколи повністю не винищують свою здобич, пояснюється так званим зворотним зв'язком. Він діє так: доки в лісі є достатньо здобичі, рись чи вовк успішно розмножуються, винищують більше диких травоядних знижуючи їхню чисельність. Зменшення кількості поживи, у свою чергу, призводить до підвищення смертності молодняка хижаків, а частину дорослих особин змушує мігрувати на інші території. Таким чином, тиск хижаків на види-жертви зменшується, і їхня чисельність знову починає зростати.

Отже, повір'я, що рись і мисливці не можуть ужитися в одному угідді – це міф.

Ярослав ДОВГАНІЧ,
завідувач зоологічної частини лабораторії КБЗ.

● ЦІКАВА БОТАНІКА ТАЄМНИЦІ СОССЮРЕЇ ПОРЦІУСА

На території Карпатського біосферного заповідника росте більше 3000 видів рослин, з них 1354 – вищі судинні, 149 з яких занесені до Червоної книги. Деякі з цих рослин є дуже рідкісними, ендеміками чи реліктами і мають одиниці місця зростання. Одна з таких – соссюрея Порціуса (*Saussurea porcii* Degen), яка названа в честь швейцарського природознавця Теодора Соссюра – відомого дослідника Альп. Вивченням цієї рідкісної рослини займалися і займаються не тільки науковці нашої держави, але й інших країн.

За даними Червоної книги 2009 р., цей вид в Українських Карпатах охороняється у таких місцезростаннях: Чорногора (полонина Рогнеска, ур. Примаратик), що є територією Богдан-Петроського відділення Карпатського біосферного заповідника; у верхів'ях Білого і Чорного Черемоша (г. Гнетеса, полонина Глистувата, між полонинами Глистувата і Прелуки). Крім Українських Карпат, соссюрея зустрічається також у Румунських Карпатах (г. Коронгіш, Роднянські гори.) Тобто, цей вид є рідкісним вузьколокальним ендеміком і занесений до Європейського червоного списку.

У 2007 році вийшла стаття Ю. Кобіва про знаходження соссюреї у Свидовецькому масиві, на вологих кальцезонних осередках, у долині струмка поміж горами Трояска і Татарука на висоті близько 1300 м н. р. м.

У Красній книзі ССРСР (1984) соссюрея мала статус як вид, можливо уже зниклий у природі. На той час було відомо тільки одне місцезростання – на високогірному болоті у Чивчинських горах (г. Плешата). Але у 1985 році, під час експедиції з інвентаризації флори Карпатського державного заповідника, співробітник Всесоюзного інституту лікарських рослин Олександр Сфремов та ботанік заповідника Василь Антосяк, на прилеглій до заповідника території, на площі 0,5 га, знайшли невелику популяцію соссюреї. В ур. Примаратик, на висоті 1380 м н. р. м., була сильно зволожена сінокісна лука, огорожена від прилеглого пасовища, що позитивно вплинуло на збереження цього рідкісного виду.

Про цю знахідку у 1987 році була опублікована стаття: «О находке соссюреи Порциуса в Украинских Карпатах». Тому у Червоній книзі 1996 р. вже змінено статус цього виду (категорія I – зникаючий) і подається нова інформація щодо нових місцезростань на основі підтверджених знахідок та гербарних матеріалів.

У 2009 році науковці ботанічної лабораторії Микола Волошук і Тетяна Антосяк, на ділянці, де зростає соссюрея Порціуса, заклали пробну площу, зробили геоботанічні описи. Цю ділянку наразі охороняють інспектори Богдан-Петроського відділення.

Як уже було сказано, рідкісними видами, особливо ендеміками, цікавляться науковці сусідніх закордонних країн. Ось і цього року ботаніки із національного парку Низькі Татри, що в Словаччині, виявили велике бажання відвідати місцезростання соссюреї Порціуса на пол. Рогнеска. Насамперед, їхня цікавість виявилася у зв'язку зі знайденням у гербарії м. Праги гербарного зразка, зібраного Я. Мазепою (13.08.1927 р.) у Чорногорі. На гербарній етикетці не дуже чітко було видно запис місця, де знайдено вид. Ми звернулися за допомогою до наукового співробітника Львівського інституту екології Карпат Ю. Нестерука. З'ясувалося, що в гербарії їхнього наукового закладу зберігається гербарний зразок соссюреї Порціуса К. Доміна, на якому стоїть та ж дата збору. Місцем збору вказано пол. Рогнеска.

Таким чином, завдяки співпраці вчених двох країн, виявлено цікавий факт з історії вивчення рідкісного виду.

ЦІЛЮЩІ ВЛАСТИВОСТІ ГОРОБИНИ ЗВИЧАЙНОЇ

Горобина звичайна (*Sorbus aucuparia*) – дерево із родини розових. Природно росте в усій Європі та Малій Азії. В Україні поширена в лісовій та лісостеповій зонах, а також у гірських лісах Криму і Карпат, оскільки культивується здавна. Росте в лісах, на вапняках, високих і кам'янистих берегах річок. Досить посухостійка, морозостійка, декоративна майже протягом всього вегетаційного періоду. Цвіте у травні білими квітками, які зібрані у суцвіття щитки.

Наприкінці літа горобина постає перед нами у всій своїй красі. Її плоди набувають дивовижного рубінового забарвлення, а крона стає багряною. Яскраво-червоні плоди горобини володіють справжньою цілющою силою, яку здавна застосовує людство. Це полівітамінна сировина, що містить фенольні сполуки, вітаміни А, С, В₁, К, Е, РР і мікроелементи (калій, магній, фосфор, залізо і йод), органічні кислоти, цукри, мінеральні солі. У листках є значна кількість вітаміну С, каротиноїди, фенольні сполуки. Бетакаротин і вітаміну С у зрілих ягідках більше, ніж у деяких сортах моркви і в лимоні, а заліза – у 4 рази більше, ніж у яблуках. Із усіх натуральних ягідних соків горобини майже найбільшу енергетичну цінність. Його корисно вживати при каменях у нирках та сечовому міхурі, циститі, а також при порушеннях у роботі кишково-шлункового тракту.

При перших ознаках застуди та гострих респіраторних захворюваннях добре пити чай із горобини. Також плоди горобини використовують проти авітамінозів. Вони входять до складу вітамінного чаю. Мають в'язучу, послаблюючу, сечогінну та кровоспинну дію. Препарати, які готують на основі горобини, рятують від головного болю, допомагають налагодити обмін речовин.

Необхідно пам'ятати, що плоди горобини заборонено вживати людям, у яких підвищена кислотність шлунку, гастрит та виразка шлунку, а також індивідуальне неперенесення свіжих плодів та соку. Також спеціалісти не рекомендують приймати препарати червоної горобини при поносах, варикозних розширеннях вен, тромбоемболії та тим, хто переніс інфаркти або інсульти.

Добірку підготували Алла КОЗУРАК, Тетяна АНТОСЯК, наукові співробітники ботанічної лабораторії КБЗ.

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО РОСЛИНИ

- Існує близько 15 видів грибів які світяться. Світло деяких з них таке сильне, що при ньому можна читати.
- У Бразилії зосереджено 30 відсотків усіх тропічних лісів, що залишилися на Землі.
- Листя гігантської водяної лілії, яка росте в Амазонії, дуже міцні. На них може спокійно сидіти маленька дитина.
- У 1982 році японські вчені виявили насіння магнолії, вік яких 10 тисяч років. Їм вдалося виростити з них дерево!
- Кора секвої не горить. Коли в лісах починаються пожежі, це дерево вигорає зсередини!
- Одна рідкісна лікарська рослина в Болівії чекає своїх квіток від 80 до 150 років.
- Батьківщина волоського горіха – Азія, а свою назву він отримав через те, що його продавали грецькі купці.
- Чи знаєте Ви, що у Вавилоні було заборонено вживання волоських горіхів в їжу? Причина такої заборони – форма горіха. Жерці вважали, що людина, котра з'їла горіх, схожий на мозок, може різко порозумнішати.
- Морський кокос, що виростає на сейшельських островах, може досягати 20 кг.
- Найбільше яблуко, вагою 1849 грам, виростив Хісато Івасаки на своїй фермі.
- У світі існують дерева, які можуть обхопити 30 чоловік.
- Дерево Тулі – це особливо велике дерево виду Таксодіум мексиканський, яке знаходиться біля міста Оахака в Мексиці. У нього найбільший обхват стовбура – 58 м, а діаметр – 11,5 м.
- У природі існує особлива рослина під назвою «Магічний фрукт», виду *Synsepalum dulcificum*, ягоди якої викликають зміну смакових відчуттів. Зокрема, після цього лимон здається людині солодким. Зовні дуже схожі на шипшину.
- Найбільше листя росте на пальмі рафія – 20 метрів завдовжки.
- Гігантська «кропива» з Африки – пікностахіс кропив'яний *Pycnostachys urticifolia* трав'янистий чагарник висотою до 2,5 м, що дуже нагадує нашу кропивику.

Вітаємо з ювілейними роковинами від днів народження!!!

У жовтні ц. р. ювілейні роковини від дня народження відзначатимуть працівники Карпатського біосферного заповідника:

РЕГУШ Василь Васильович, провідний інженер відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку,

КОКИШ-МЕЛЬНИК Василь Григорович, заступник начальника Богдан-Петроського відділення,

ЧЕРВАК Віталій Ілліч, інспектор з охорони ПЗФ Чорногірського відділення,

РИБАК Іван Михайлович, фахівець 1 кат. господарського відділу,

ГЛЕБ Руслан Юрійович, науковий співробітник лабораторії лісозводства,

ГИНДРЮК Володимир Іванович, інспектор з охорони ПЗФ Кісванського відділення,

ФАЛТІНСЬКИЙ Олександр Олександрович, водій ТЕДУ,

ГРИТЧУК Надія Василівна, робітниця Рахів-Берлібаського відділення;

у листопаді:

ПАПАРИГА Ярослав Михайлович, інспектор з охорони Чорногірського відділення,

ДРАШКАБА Олег Богданович, інспектор з охорони Чорногірського відділення,

ГРЕБЛИЧ Ярослав Іванович, провідний інженер ВВЗПЕ та ВПР,

МОРОЧИЛО Іван Іванович, сторож Чорногірського відділення,

КОВБАСНИК Роман Михайлович, завідувач юридичного сектора,

ВЕРБИЦЬКИЙ Василь Васильович, майстер з охорони природи Кевелівського відділення.

Те бажаєм, що щастям зветь люди,
Хай усмішка не сходить з лиця,
Хай життя Ваше піснею буде,
А цій пісні не буде кінця.

Життєва стежина хай повниться світлом,
Цілющі джерела здоров'я дають.
Вам – многазя літ із каліною й хлібом,
Зозулі хай щастя й добро кують.

Дирекція, профспілковий комітет заповідника.

ПЕЧАТКА І ГЕРБ СЕЛА ТРЕБУШАНИ (ТЕПЕР СЕЛО ДІЛОВЕ)

У давнину жителі населених пунктів досить часто зображували на своїх гербах те, чим займалися, яке із занять для них було найголовнішим, що давало їм і їхнім сім'ям прожити. З появою печатки ці зображення ставали їхньою складовою частиною.

І ось, після Другої світової війни, у Діловому, під час розбору одного із аварійних колишніх єврейських будинків, у глиняному перекирті поверх дерев'яної стелі, знайдено стару печатку с. Требушани, яка була загорнута в просмолену тканину. Сховати її міг тільки колишній сільський секретар (нотариш) Василь Никоряк. Цю знахідку можна віднести до археологічних. Вона була гумова і можливо виготовлена ще за часів Австрії, у період проведення урбаріальної (земельної) реформи 1775-1778 рр., про що свідчить надпис по краях кириличним шрифтом, який звучить так: «Председательство урбаріальної громади в Требушанах». Крім надпису в її центрі зображений дуб, який, на мою думку, і є гербом села. Про це в 60-х роках ХХ ст. стверджував колишній дяк сільської Петро Павлівської церкви Василь Томенюк, переповідаючи оповідь свого дідуся, теж Василя Томенюка. Зокрема він зазначав, що при вході до першої у Требушанах великої церкви, яка стояла на Малому Подері, де й сьогодні знаходиться найдавніший цвинтар села, на однім із дубових протесів (колоді) було вирізано зображення дуба. На округлій печатці в діаметрі 3,5 см, стовбур дуба зображено висотою у 2 см, а його гілки – у діаметрі 1,5 см. Згадка про печатку і герб села є у моїй книзі «Село в центрі Європи», виданій у 2002 році. Зображення печатки і герба у

збільшеному вигляді є у музеї сільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів, яке намалював місцевий художник Юрій Романюк.

Досліджуючи значення дуба для жителів тогочасного села, автор у процесі співбесіди із старожилками, встановив, що з появою перших поселенців на території сьогоденного населеного пункту наприкінці XVI ст., однією із основних промислів у наступних століттях, тут було вироблення догів із дуба, з яких потім виготовляли бочки. В урочищах Требушан, зокрема на Жовтім, Мішалі та інших, росли дубові гаї. А, як відомо, деревина дуба дуже мела. Про це в 60-х роках ХХ ст. стверджував колишній дяк сільської Петро Павлівської церкви Василь Томенюк, переповідаючи оповідь свого дідуся, теж Василя Томенюка. Зокрема він зазначав, що при вході до першої у Требушанах великої церкви, яка стояла на Малому Подері, де й сьогодні знаходиться найдавніший цвинтар села, на однім із дубових протесів (колоді) було вирізано зображення дуба. На округлій печатці в діаметрі 3,5 см, стовбур дуба зображено висотою у 2 см, а його гілки – у діаметрі 1,5 см. Згадка про печатку і герб села є у моїй книзі «Село в центрі Європи», виданій у 2002 році. Зображення печатки і герба у

Микола ТКАЧ, історик-краєзнавець, с. Ділове.

ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР

4 жовтня – Всесвітній День захисту тварин

Прийнято відзначати у день смерті Святого Франциска – шанованого католицького угодника, який вважався заступником та покровителем усіх беззахисних, у тому числі тварин. День тварин встановлений з метою підвищення усвідомлення громадськістю необхідності захисту довкілля, підвищення активності в захисті тварин.

Друга середа – Міжнародний день зі зменшення небезпек стихійних лих

Генеральна Асамблея ООН, проголосивши з 1 січня 1990 р. Міжнародне десятиріччя зі зменшення небезпек стихійних лих, вирішила оголосити другу середу жовтня Міжнародним днем зі зменшення небезпек стихійних лих і відзначати його щороку протягом Міжнародного десятиріччя (резолюція 44/236).

31 жовтня – День Чорного моря

Це свято відзначається у день, коли в 1996 р. шість причорноморських країн – Болгарія, Румунія, Туреччина, Грузія, Росія та Україна – підписали Стратегічний план дій щодо реабілітації та захисту Чорного моря. Він розроблений після проведення всебічних досліджень морського серед-

овища, які показали, що його життєздатність суттєво погіршилась у порівнянні з попередніми трьома десятиріччями. План передбачає здійснення практичних дій, спрямованих на відновлення та збереження довкілля Чорного моря.

6 листопада – Міжнародний день попередження експлуатації навколишнього середовища під час війни та військових конфліктів

5 листопада 2001 р. Генеральна Асамблея ООН оголосила 6 листопада кожного року Міжнародним днем попередження експлуатації навколишнього середовища під час війни та військових конфліктів (резолюція 56/4). Приймаючи це рішення, вона враховувала, що шкода, яка завдається навколишньому середовищу після їхнього закінчення відчувається на стані екосистем і природних ресурсів і часто виходить за межі національних територій та період життя одного покоління. Генеральна Асамблея послалася також на Декларацію тисячоліття ООН, в якій підкреслено необхідність вживати заходи з охорони спільного навколишнього середовища.

19 листопада – День працівника гідрометеорологічної служби

Свято встановлено в Україні, «...враховуючи важливу

роль працівників гідрометеорологічної служби у забезпеченні органів державної влади, органів місцевого самоврядування, населення гідрометеорологічною інформацією, прогнозами і попередженнями про небезпечні та стихійні явища, у вирішенні інших загальнодержавних завдань...» згідно з указом Президента України «Про День працівників гідрометеорологічної служби» від 11 березня 2003 року № 208/2003.

Далі буде ...
(За матеріалами Інтернет-видань).

Працівники Карпатського біосферного заповідника з великим сумом сприйняли звістку про трагічну смерть заступника начальника Угольського ПНДВ **Михайла Івановича РЕГУША**.

Народився М. І. Регуш 15 листопада 1984 року, в селі Велика Уголька Тячівського району.

У 2002-му р. вступив до Закарпатського лісотехнічного університету України, де в 2009 році здобув спеціальність «Лісове господарство».

Трудову діяльність розпочав лісником в Угольському лісництві Карпатського біосферного заповідника з 2003 року. Пізніше працював: техніком-лаборантом у цьому ж лісництві; з 2009 р. – заступником начальника Угольського

природоохоронного науково-дослідного відділення.

За п'ять років роботи Михайло Іванович досяг хорошого професійного рівня. Завжди сумлінно виконував обов'язки. Широко любив свій край, старався бути корисним, вивчаючи та досліджуючи букові праліси. За спокійний та розсудливий характер його поважали у колективі. Авторитетом і повагою користувався серед населення, бо був депутатом Велико-Угольської сільської ради.

2 вересня 2014 року наша працівниця Людмила Володимирівна Регуш втратила коханого чоловіка, а маленька донечка Марійка – люблячого батька.

Колектив заповідника сумує з приводу трагічної загибелі молодого, перспективного працівника та висловлює щире співчуття рідним і близьким покійного.

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<http://cbr.nature.org.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Глєсо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:
Федір Гамор (шеф-редактор),
Василь Бойчук (редактор),
Василь Покиньчереда,
Юрій Беркела,
Дмитро Сухарюк,
Ярослав Довганич,
Йосип Бундзяк,
Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.

Газету віддруковано в Ужгородській міській друкарні,
вул. Руська, 13.

Замовлення № _____

Тираж – 1300 примірників.

Газета виходить раз на два місяці.

Свідectво про державну реєстрацію Зт № 401 від 25.01.2006 року